

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**نخستین قانون اصول تشکیلات
عدلیه و محاضر شرعیه و حکام
صلحیه مصوب کمیسیون عدلیه
مورخ ۱۲۹۰ شمسی
به همراه نخستین قانون حکمیت
مصوب ۱۳۰۶ شمسی**

تدوین

گروه علمی مؤسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش

انتشارات چتر دانش

۱۳۹۵

عنوان و نام پدیدآور : نخستین قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام
 صلحیه مصوب کمیسیون عدلیه مورخ ۱۲۹۰ شمسی به همراه
 نخستین قانون حکمیت مصوب ۱۳۰۶ شمسی / تدوین گروه
 علمی موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش.

مشخصات نشر : تهران: چتر دانش، ۱۳۹۵ .
 مشخصات ظاهری : ۸۵ ص؛ ۱۴ × ۲۱ س.م.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۱۰۲-۸

وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
 موضوع : ایران، وزارت عدلیه -- تاریخ
 موضوع : اجرای عدالت -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳ - ۱۴ق.
 موضوع : Justice, Administration of -- Iran-- History
 -- 19-20th century

رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ /ن۳/۲۶۱۳ KMH
 رده بندی دیویی : ۳۴۷/۵۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۴۱۳۹۰۳

نام کتاب : نخستین قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و
 حکام صلحیه مصوب کمیسیون عدلیه مورخ ۱۲۹۰ شمسی
 به همراه نخستین قانون حکمیت مصوب ۱۳۰۶ شمسی

ناشر : چتر دانش
 تدوین : گروه علمی موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش
 نوبت و سال چاپ : اول - ۱۳۹۵
 شمارگان : ۱۰۰۰
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۱۰۲-۸
 قیمت : ۷۵۰۰۰ تومان

مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - کوچه نوروز - پلاک ۱۳
 تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۷۸۹۱۵ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۸۹۰۵۹
 پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com
 کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

فهرست

قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه	
مصوب کمیسیون عدلیه مورخ ۲۱ شهر رجب ۱۳۲۹ قمری ۲۵	
تیرماه ۱۲۹۰ شمسی.....	۷
کتاب اول: اصول تشکیلات عدلیه.....	۷
مقدمه.....	۷
باب اول: در تشکیل محاکم عمومی.....	۱۱
فصل اول: در محاکم صلحیه.....	۱۱
فصل دوم: در محاکم ابتدائیه.....	۱۵
فصل سوم: در محکمه استیناف.....	۱۸
فصل چهارم: در تشکیل دیوان تمیز.....	۱۹
فصل پنجم: در ترتیبات داخلی محاکم عمومی.....	۲۰
مبحث اول: در جلسات محاکم.....	۲۰
مبحث دوم: در مراتب رییس و معاونین و اعضاء.....	۲۵
مبحث سوم: در تقسیم کارها.....	۲۷
مبحث چهارم: در نظم اتاق محاکمه.....	۲۸
مبحث پنجم: در راپورتهای محاکم.....	۳۱
باب دوم: در تشکیل اداره مدعیهای عمومی.....	۳۴
مقدمه.....	۳۴
فصل اول: در تشکیل و ترکیب اداره مدعیهای عمومی.....	۳۵
فصل دوم: در وظایف مدعی عمومی.....	۳۸
مبحث اول: در امور حقوقی.....	۳۸
مبحث دوم: در امور جزایی.....	۴۴
باب سوم: در حکام و صاحب منصبان و مستخدمین علیه.....	۴۵

فصل اول: در شرایط و اوصاف	۴۵
فصل دوم: در نصب حکام و صاحب منصبان و مستخدمین عدلیه	۴۶
فصل سوم: در عزل و حرکت حکام عدلیه و صاحب منصبان اداره مدعی العموم و مرخصی آنها.....	۴۸
فصل چهارم: در حقوق و حدود حکام و صاحب منصبان و مستخدمین عدلیه	۵۰
فصل پنجم: در نظارت به محاکم و صاحب منصبان و مستخدمین عدلیه ..	۵۲
فصل ششم: در مسئولیت حکام و صاحب منصبان و مستخدمین عدلیه	۵۵
باب چهارم: در دوائر و اشخاصی که وابسته به محاکم می باشند	۶۰
فصل اول: در مأمورین اجرا و مأمورین احضار و اعلام	۶۰
مبحث اول: در شرایط و اوصاف مأمورین اجرا	۶۰
مبحث دوم: در حقوق مأمورین اجراء	۶۲
مبحث سوم: در تکالیف مأمورین اجراء	۶۴
مبحث چهارم: در رئیس مأمورین اجرا	۶۶
مبحث پنجم: مأمورین احضار و اعلام	۶۷
فصل دوم: در مباشرین و دفتر را کد ثبت اسناد و مدیر ثبت	۶۸
فصل سوم: در منتظرین رجوع شغلی	۶۸
فصل چهارم: در وکلای رسمی عدلیه	۶۹
مبحث اول: در شرایط و اوصاف وکلای رسمی	۶۹
مبحث دوم: در تکلیف و کلاء	۷۴
قانون حکمیت مصوب لیلہ ۲۹ اسفند ماه ۱۳۰۶ شمسی	۷۸

سخن ناشر

تاریخ، هویت بشر است و ... ساختار هر جامعه‌ی با ساروجی از پیشینش شکل می‌گیرد تا «باشندگان» امروزش به پشتوانی آن، به سامان سازند شرایط را برای «آیندگانی» که درآینده، به داوری می‌نشینند.

هر اجتماعی در گذرگاه تاریخ خویش، بزنگاه‌هایی دارد که رخدادهايش، تحریک‌کننده‌ی سرنوشت فرادیش می‌شود. از این روی، بازنگری در احوال مردمان روزگار سبب شده، نه تنها آموزه‌هایی را با خود دارد، بلکه سرشار «جدالیت» و «لطف» است از چگونگی کرد و کار، روابط، زبان و ادب کلامی و نگارشی ایشان.

بی‌گفت و گو، میهن کهنساله ما نیز با تمدنی هفت هزاره‌ی، آنگاه چنین حوادتی است و ...

«انقلاب مشروطه»، در زمره‌ی مهم‌ترین اتفاقات سرزمین مان است که موجب درگونی شرف و بنیادین در ساختار جامعه‌ی ایران گردید. حادثه‌ی که نه فقط بنیان «استبداد» و «خودکامگی» و «جاهلیت» سلاطین قجری را از مرزها برکند و زیر و زین کرد، که شهد آزادی را به مردمان چشاند و دمی به روشنی دنیایی نوین، به روی شان گشود و بایلداری ایشان، موجب گردید تا «قانون»، مفهوم واقعیش را باز یافته و جماعت ایرانی، با اثرگانی نو، همچون «آزادی بیان و اندیشه»، «عدالت»، «مجلس»، «حقوق مدنی»، «مسئولیت اجتماعی» و ... آشنا شده و جایگاه مرامتین خود در مناسبات سیاسی و تعیین سرنوشت خویش و زادبومشان را باز شناسند.

برکنار از همه‌ی پیامدهای انقلاب مشروطه، یکی از عواملی که در دستارمان خوانش کارنامه‌ی گذشتگان را به مطالعه‌ی این برهما از تاریخ ایران، تهییج می‌کند، زبان و ادبیات این عصر است که به لحاظ تفاوت‌های فاحش اش با فرهنگ روزگار ما،

جذب و کششی خاص دارد. ادبیاتی با غنایی ویژه. فرهنگی که نه تنها در گفت و شنودهای عادی آن زمانه جاری بوده، بلکه مکاتبات رسمی و حقوقی اش را نیز تحت تأثیر داشته است.

با چنین پیشگامی، انتشارات چتر دانش به عنوان نشر دهنده‌ای کتب حقوقی، با هدف آشنا نمودن نسل امروز جامعه حقوقی ایران، به ویژه جوانانی که در هیات دانشجوی حقوق، اندیشه‌ی پوشیدن ردای و کالت و قضاوت و... به سر دارند، با چند و چون تدوین و نگارش قوانین در آن عهد و بازساخت روشن بینی نگارندگان آن، انتشار مجموعه کتاب‌هایی در این زمینه را در دستور کار قرار داده که هشتمین جلد آن با عنوان «خستین قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضره‌ش‌ریه و حکام صلحیه مصوب کمیسیون عدلیه به همراه نخستین قانون حکمیت» هم‌اینک در دستانتان شامست.

بر واضح است که قوانین مندرج در این کتاب و کتاب‌های بعدی، کلاً منسوخ شده‌اند و باز نشرشان تنها به این دلیل است که خواندنش را از دیدگاه آشنایی با خوی‌تدوین اولین قوانین حقوقی بر پایه نظام پارلمانیسر، آن هم در ایام واپس ماندگی جامعه ایران عهد قجر، برای باشندگان امروز در حلقه‌ی علم حقوق، به فایده دیدیم.

انتظار بر آن است تا اقدام انتشارات چتر دانش در نشر کتب تاریخی با مضامین حقوقی، مورد اقبال اهل حقوق و دوستداران تاریخ، واقع شده و فرزندان گرانسنگ در حیطه‌ی تاریخ و حقوق نیز با رهنمودها و دانش و دانسته‌های شان در این مقوله، ما را یاری رسان شوند تا کاستی‌های همان در دستیابی به هدفی که شرح‌اش رفت، به حداقل برسد.

فرزاد دانشور
مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و
احکام صالحیه مصوب کمیسیون عدلیه مورخ ۲۱
شهر رجب ۱۳۲۹ قمری ۲۵ تیرماه ۱۳۹۰ شمسی

کتاب اول: اصول تشکیلات عدلیه

مقدمه

ماده ۱

محاکم عدلیه بر دو نوع است: عمومی و اختصاصی.

ماده ۲

محاکم عمومی آن است که حق رسیدگی به تمام دعاوی^۱ دارد، غیر آن چه
قانون صراحتاً استثنا کرده است. محاکم عمومی بر دو درجه است: اول ابتدایی
دوم استیناف برای مواردی که قانون معین می کند.

ماده ۳

برای سهولت جریان و تسویه امور و عدم تراکم دعاوی در محاکم ابتدایی،
محاکم صالحیه در جاهایی که قانون معین می کند برقرار می شود.

ماده ۴

محاکم اختصاصی آن است که به هیچ امری حق رسیدگی را ندارد غیر آن
چه قانون صراحتاً اجازه داده است، مثل محاکم تجارت و نظامی و غیرها که

۱- محاکم: جمع محکمه؛ دادگاهها

۲- عدلیه: دادگستری

۳- دعاوی: جمع دعوا، اختلافات

۴- تسویه: مساوی کردن، برابر کردن

تشکیلات و ترتیبات آنها به موجب قانون علیحدلاً معین می‌شود.

ماده ۵

ما فوق محاکم مزبور در ماده (۲) فقط در پایتخت مملکت ایران دیوان تمیز^۱ تشکیل می‌شود.

ماده ۶

تقسیمات مملکت ایران از حیث تأسیس محاکم عدلیه از قرار تفصیل ذیل است:
(اولاً) حوزه صلحیه،
(ثانیاً) حوزه ابتدایی
(ثالثاً) حوزه استینافی.

ماده ۷

حوزه صلحیه عبارت است از قسمتی از خاک ایران که در قلمرو یک محکم صلحیه است.

ماده ۸

حوزه ابتدایی عبارت است از قسمتی از مملکت ایران که در قلمرو یک محکم ابتدایی واقع است و هر یک از حوزه‌های ابتدایی مشتمل است بر حوزه‌های صلحیه.

۱- علیحدّه: جداگانه

۲- دیوان تمیز: دادگاه عالی، دیوان کشور

... ماده ۹ ...

حوزه استینافیه مرکب است از حوزه‌های ابتدائیه.

... ماده ۱۰ ...

قوه قضائیه دیوان تمیز شامل کلیه محاکم عدلیه مملکت ایران است.

... ماده ۱۱ ...

صلاحیه‌ها و محاکم ابتدایی و استیناف به ماهیت امور و قضایا موافق قانون رسیدگی کرده حکم می‌دهند و دیوان تمیز در غیر مواردی که قانون استثناء کرده داخل در ماهیت دعاوی نشده فقط حق نقض^۱ و ابرام^۲ احکام و نظارت در محافظت قوت قانون و اجراء آن را باالسویه در تمام محاکم عدلیه دارم.

... ماده ۱۲ ...

برای تحقیقات مراجعه به جنحه و جنایات مستنطقین^۳ معین می‌شوند.

... ماده ۱۳ ...

در نزد محاکم عدلیه اداره مدعی عمومی برای ایفای^۴ وظایف مقرر تأسیس می‌شود.

۱- نقض حکم: باطل کردن حکم، عکس ابرام حکم

۲- ابرام حکم: تأیید کردن حکم، عکس نقض حکم، تأیید کردن حکم یک دادگاه از سوی دادگاه بالاتر

۳- مستنطقین: بازجوها، بازپرس‌ها، استنطاق کنندگان

۴- ایفا: انجام دادن، به جا آوردن

... ماده ۱۴ ...

حدود و وظایف و ترتیب اقدامات محاکم و ادارات عدلیه به موجب قوانین مقررۀ تعیین می شود.

... ماده ۱۵ ...

رؤساء و اعضاء محاکم و صاحبان مناصب و مستنطقین عدلیه را دولت معین می کند.

... ماده ۱۶ ...

در معیت محاکم اشخاص مفصله ذیل می باشند:

- ۱- مأمورین اجراء و احضار و اعلام.
- ۲- منتظرین خدمت رسمی.
- ۳- وکلاء رسمی.
- ۴- طیب قانونی و مترجم (در صورت لزوم)، ترتیبات مراجعه به تأسیس هر کدام از مشاغل مزبوره به موجب قانون معین می شود.